

הלכת סינואני עיוות המציב את הרשות מעל החוק, אמיר ברמן, עו"ד

מבוא

בית המשפט קבע בערכותיו השונות ובמקרים שונים החלטות מנוגדות. במקרים אחדים נקבע כי הרשות אינה חייבת להגיש תביעתה בגין קנס חניה במסגרת הליך פש"ר נגד חייב פושט רגל (להלן: תביעת חוב). קנס חנייה מוגדר כחוב בר תביעה שאינו בר הפטר, יחד עם זאת, רשות רשאית לגבות את תביעת החוב ללא הגבלה בלא שיחולו עליה חובות דיוניות החלות על נושים אחרים כאמור.

במקרים אחרים קבע בית המשפט כי משלא הגישה הרשות תביעתה כיתר הנושים, היא אינה זכאית לתובעה לאחר מתן הפטר שכן נושה רשאי¹ להגיש הוכחת חוב תוך 6 חודשים ממועד מתן צו כינוס, אלא אם קיבל הארכת מועד להגשה, הכול בכפוף לחובות הדיוניות המפורטות בפקודה.

בסופו של יום, בית משפט העליון בחר לתת יתרון לרשות על פני נושים אחרים אף כאלה בדין קדימה. הלכת סינואני² קבעה החלטה מנחה, לפיה רשות אינה חייבת להגיש תביעת חוב בגין קנסות חנייה כיתר הנושים אם אינה רוצה בכך, וכי אי הגשת תביעת חוב כאמור, כמוה כנושה המתנגד להסדר, פשרה, או להפטר.

כך למשל יתכן מצב בו רשות אשר לה תביעת חוב זעומה בת 2000 ש"ח אינה חייבת על פי הלכת סינואני להגיש את תביעתה כפי שחייבים יתר הנושים ביודעה כי אינה כפופה לדיני פשיטת הרגל, שכן בית המשפט פירש את סעיף 41³ לפקודה וקבע כי נושה ששתק, כדין "נושה שלא הסכים". בהחלטתו זו הציב בית המשפט את הרשות מעל החוק ואיפשר לה לכופף את מערכת המשפט כראות עיניה, תרצה להגיש את תביעת החוב, תגיש כיתר הנושים ותביעתה תטופל במסגרת הליך פשיטת הרגל, לא תרצה להגיש תביעתה באופן מסודר כחוק, תאפשר לה מערכת המשפט להגיש תביעתה במועד בו תבחר, מה גם שבהחלטתו זו, הכשיר בית המשפט את גבית החוב באופן שעלול להתפרש כהעדפת נושים, כפי שיוסבר בהמשך.

אין ספק כי רשות רשאית להגן על זכותה לגבות חובות המגיעים לה, יחד עם זאת, על הרשות להפעיל את שיקול דעתה בבחירת דרך הגביה. במה דברים אמורים, במקרה סינואני כאמור, עריית טבריה גרמה לבעלי הדין ולמדינה נזק כספי בגובה של עשרות אלפי שקלים בגין עליות משפטיות בגין הגשת תביעת החוב, התגוננות החייב, הערעור לעליון, הכול בכדי להגן על זכותה לגבות 2000 ₪.

בית המשפט העליון ביקש לעשות צדק תוך שמירה על אינטרס הגנה על שלטון החוק, זכויות הציבור ודחיית מקרים העלולים לאיים על אינטרסים אלה, יחד עם זאת, בית המשפט אפשר לרשות להפעיל כנגד חייבים אמצעים משפטיים בלא בקרה ומבלי להתחשב בעלות היקרה ובכך לגרום לבעלי הדין ולמערכת המשפט הוצאות משפטיות והשחתת זמן יקר, בעוד שאם הייתה בוחרת להגיש את תביעתה כיתר הנושים כפי שאסביר בהמשך, הייתה חוסכת את כל העלויות לעייל וגם מצליחה הייתה לגבות את החוב.

¹ פש"ר 223/03

² עא 5735/09 עריית טבריה נ' אבנר נינואני

³ סעיף 41 לפקודת פשיטת הרגל

רקע עובדתי

בבית המשפט המחוזי בנצרת התנהל הליך פשיטת רגל בעניינו של סינואני, אשר הסתיים בעקבות הסדר נושים (להלן: המשיב). החייב הופטר מחובותיו, אולם כעבור מספר שנים, ביקשה עיריית טבריה לגבות מהמשיב חוב בגין קנסות חניה שהפכו חלוטים עוד לפני שהחל הליך פשיטת הרגל. בהליך הערעור בפני כבוד נשיא העליון גרוניס ובפני כבוד השופטים גיוראן וחיות, השיגה העירייה על החלטת בית המשפט המחוזי בנצרת להורות על ביטול הליכי הגבייה שנקטה העירייה.

כאמור בהחלטה מיום 14.7.2005, קבע בית המשפט כי הסדר הנושים מחייב את נושי החייב לגבי כל חוב בר תביעה כפועל יוצא מכך, הופטר המשיב מכל חובותיו עד למועד צו הכינוס – 4.9.2003.

בחלוף מספר שנים, ביום 6.1.2009, הגיש המשיב לבית המשפט המחוזי בנצרת בקשה לביטול הליכי גבייה שנקטה כנגדו עיריית טבריה בגין קנסות חנייה משנת 1997. לטענת העירייה, גובה החוב עמד על כ-2,000 ש"ח. הבקשה הוגשה בתיק פשיטת הרגל. המשיב סבר כי נוכח הפטרתו מחובותיו בעקבות הסדר הנושים, יש לבטל את הליכי הגבייה שנקטה העירייה, אשר התייחסו לקנסות חניה שנוצרו לפני צו הכינוס. ביום 20.5.2009 קיבל בית המשפט המחוזי בנצרת את בקשת המשיב. **הטעם המרכזי לקבלת הבקשה היה שהעירייה לא הגישה תביעת חוב במסגרת הליך פשיטת הרגל.** העירייה לא השלימה עם ההחלטה ומכאן הערעור.

כבר בתחילת הדברים הביע דעתו כבוד הנשיא כי יש לקבל את הערעור תוך שהוא מביא תשתית מנומקת היטב. כאמור הליך פשיטת רגל יכול להסתיים בפשרה או בהסדר, הכלל הוא, כי בכל שלב של פשיטת הרגל רשאים החייב ונושיו לגבש הסדר, לפני מתן צו כינוס ואף לאחר הכרזת החייב פושט רגל⁴. אם התקבל ההסדר על ידי רוב הנושים, בהתאם לרוב⁵ הנדרש, יחייב ההסדר גם את הנושים שהתנגדו לו. ההסדר⁶ או הפשרה, יפטרו את החייב מכל חובותיו שהיו בני תביעה בהליך פשיטת הרגל.

חובות ברי תביעה שאינם בני הפטר

הצו מפטיר את החייב מחובות בני תביעה בפשיטת רגל מאפשר למעשה לחייב לפתוח "דף חדש" בחייו הכלכליים, יחד עם זאת, המחוקק קבע כי חובות מסוימים⁷ יעמדו בתוקף חרף צו הפטר⁸, מדובר בחובות שאינם ברי הפטר המגיעים לפי התחייבות להימנע מעבירה⁹, בחוב המגיע למדינה בשל קנס, בחוב או חבות שנוצרו במרמה¹⁰ ובחבות לפי פסק דין בתובענת מזונות¹¹.

במקרה שלפנינו הסתיים הליך פשיטת הרגל בעקבות הסדר נושים. מכאן, שבעניינו חל [סעיף 35\(ג\)](#) לפקודה, לפיו פשרה או הסדר יפטירו את החייב מחובות בני תביעה בפשיטת הרגל, פרט לחוב בגין פסק-דין בתביעה למזונות. לכאורה, חובות אחרים בני תביעה, כדוגמת קנסות חניה במקרה דנא, אינם "מוגנים" מפני הסדר הנושים, ומכאן הדיון. נזכיר, כי קנסות חניה הוטלו על המשיב לפני שניתן לגביו צו כינוס.

⁴ [סעיפים 54-52](#) לפקודה

⁵ [סעיף 34](#) לפקודה

⁶ [סעיף 35\(ג\)](#) לפקודה

⁷ [סעיף 69\(א\)](#) לפקודה,

⁸ לזין וגרוניס, עמ' 207-208

⁹ [סעיף 69\(א\)\(1\)](#) לפקודה ;

¹⁰ [סעיף 69\(א\)\(2\)](#) לפקודה

¹¹ [סעיף 69\(א\)\(3\)](#) לפקודה.

סעיף 41 לפקודה קובע שני תנאים לצורך הקביעה כי עסקינן בחוב "משוריינ", כלומר בחוב בר תביעה שממשיך לעמוד בתוקף ושניתן לגבותו חרף הפטר. מדובר בשני תנאים מצטברים¹², א. כי הנושה לא הסכים להסדר הנושים. ב. מדובר בחוב שהחייב לא היה נפטר הימנו "על פי צו הפטר בפשיטת רגל". לדעת כבוד הנשיא, במקרה הנדון מתקיימים שני התנאים הנזכרים. ראשית, לדעתו ניתן לראות את העירייה, אשר לא נטלה חלק בהליך פשיטת הרגל, כמי שלא הסכימה להסדר הנושים. דעתו של כבוד הנשיא היא כי חובו של המשיב לעירייה עונה להגדרה זו. לפיכך, מסקנתו היא כי יש לקבל את הערעור ולאפשר לעירייה לגבות את חובו של המשיב בגין קנסות החנייה.

דיון בתנאי הראשון: הנושה לא הסכים להסדר.

במקרה הנדון קבע בית המשפט כי אין קושי מיוחד בכל הנוגע לתנאי הראשון **בסעיף 41** לפקודה בדבר אי הסכמת העירייה להסדר הנושים. זאת, מן הטעם שהעירייה לא הייתה צד להליך פשיטת הרגל של המשיב וממילא לא הביעה הסכמה פוזיטיבית להסדר הנושים. לפיכך, רואה הוא את העירייה כמי שלא הסכימה להסדר. תנאי זה מצריך פירוש מצמצם, כלומר, רק כשמדובר בחוב הנובע מקנס די בשתיקת הרשות בכדי לפרשה כחוסר הסכמה שפרושה הוא שחוב הקנס יעמוד בתוקף חרף הפטר. אולם כשמדובר בחוב אזרחי (חוב שאינו קנס), יש לתת פרשנות מרחיבה לחוסר ההסכמה, כלומר נדרשת אי הסכמה פוזיטיבית.

ככל שהליך פשיטת הרגל של החייב הסתיים בצו הפטר "רגיל", החוב למדינה יעמוד בתוקף חרף הפטר¹³. אולם בכדי שחוב זה יעמוד בתוקף חרף ההסדר או פשרה, יש להוסיף ולהראות כי המדינה לא הסכימה להסדר הנושים. בכל הנוגע לחוב בגין הקנס, קובע כאמור **סעיף 41** לפקודה, כי על מנת שהחוב יעמוד בתוקף חרף הסדר הנושים, נדרשת המדינה להתנגד להסדר, מכאן מסיק כבוד הנשיא מסקנה פרשנית לפיה **הסכמה להסדר הנושים המותנית בכך שהחוב בגין הקנס לא יופטר כתוצאה מן ההסדר, יכולה להתפרש כאי הסכמה להסדר במשמעות סעיף 41 לפקודה**. לאור מסקנה זו קובע כבוד הנשיא כי **העירייה לא הסכימה להסדר הנושים**.

ננסה לפשט את דברי בית המשפט ולהבין את כוונתו: לשיטתו **במקרה של הפטר לאחר הסדר או פשרה**, סעיף 41 קובע כי כדי שחוב בשל קנס יעמוד בתוקף חרף הפטר, נדרשת המדינה להתנגד להסכם, יחד עם זאת, הסכמת המדינה להסדר נושים תותנה בכך שהחוב לא יופטר, הסכמה כזו יכולה להתפרש כאי הסכמה כפי שדורש ס' 41 שאם לא כן יש חשש שמה הסכמה להפטר תתפרש כויתור על החוב. מכאן ניתן לקבוע שהמדינה (או רשות) לא הסכימה להסדר ועל כן עריית טבריה תהיה רשאית לגבות חוב בגין קנס חנייה לאחר שיופטר החייב, בלא שהגישה תביעת חוב כיתר הנושים בתיק פשיטת הרגל. **החלטתו של בית המשפט יצרה פרקטיקה לפיה, רשויות פטורות מחובת הגשת תביעת חוב, ממתונות עד שהחייב יופטר ולאחר מיכן מפעילות עליו פעולות גביה. לדעתי אין לקבל פרקטיקה לא ראויה זו וכי יש לתקנה**.

התיקון המוצע יביא לכך שהמדינה (או הרשות) תסכים **הסכמה מותנית** למתן הפטר בכפוף לתשלום חוב הקנס שאינו מצריך פרשנות של אי ההסכמה. כל שנדרש הוא לחייב את המדינה להיות חלק מההליך ההסדר ואין לפטרה ממנו.

דיון בסעיף 41:

"פשרה או הסדר, אף אם הוסכם עליהם ואושרו, לא יחייבו נושה שלא הסכים להם לעניין חוב או חבות אשר לפי פקודה זו לא היה החייב נפטר מהם על פי צו הפטר בפשיטת רגל".

במה דברים אמורים: אם לא הסכים הנושה, יש להניח כי מדובר בנושה שהגיש את תביעתו והצביע נגד הסדר, פשיטה שהחוב יהיה תקף חרף הפטר. מנגד, יכול שיסכים הנושה להסדר

¹² ראו, לוי וגרוניס, עמ' 164-165.

¹³ **סעיף 69(א1)** לפקודה.

ואף להפטר מחוב הקנס, או יכול שיתנה הסכמתו בהתחייבות המופטר לתשלום חובו חרף ההפטר.

ניסוח סעיף 41 מעופל שכן הדיבור "נושה שלא הסכים" אינו דורש התנגדות פוזיטיבית, שכן אם הודיע על הסכמתו או התנגדותו מפורשות, פשיטה, אולם מה קורה כאשר לא התנגד ואף לא הסכים, האם יש לפרש את שתיקתו כהתנגדות? בית המשפט קבע בפסק דינו כי "נושה שלא הסכים" הוא נושה שהתנגד להתנגדות פוזיטיבית ומכאן שלא די בשתיקה בכדי שתתפרש כהתנגדות. **על נושה להתנגד פוזיטיבית בכדי לקיים את התנאי הראשון**, לכן לא ברורה קביעתו¹⁴ של בית המשפט כי רשות שלא הגישה תביעתה כאמור ושתיקה, תתפרש כמי שהתנגדה להפטר.

אם כן, מדוע לא לקרוא לילד בשמו: רשות ששתיקה, הפעילה סמכותה ברשלנות ונהגה בחוסר תום לב תוך שאינה מפעילה שיקול דעת, מנצלת את מערכת המשפט למטרה בלתי הולמת, תוך בזבוז כספי ציבור ופגיעה בזכות החייב, בעוד שיכולה הייתה לפעול בדרך יעילה וצודקת יותר שפגיעתה פחותה. מנגד, בכוחו של בית המשפט לצמצם סמכות זו ודי בהטלת חובת הגשת תביעה במועדה.

דיון בתנאי השני: חוב שהחייב לא היה נפטר ממנו לפי צו ההפטר

לדעת בית המשפט¹⁵, **שכשם שאין למחול לעברייני בגין עבירה שביצע ויש למצות עימו את הדין, כך יש לגבות חובות בגין קנסות עונשיים לרבות קנסות חנייה ואין למחול לחייב על חובות אלה**, מחילה לחייב שהופטר על חוב בגין קנסות, עלולה לפתוח פתח ולאפשר לחייבים לבחור במסלול הפש"ר ובכך להשתמט מתשלום קנסות.

יחד עם זאת, בניגוד לקביעה דלעיל, מערכת המשפט בישראל אכן מוחלת לעבריינים שהורשעו ונענשו. פעמים רבות מקילה מערכת המשפט בעונשם של עבריינים, תוך שהיא שוקלת כל מקרה לגופו. מערכת המשפט משחררת אדם שהורשע וישב בכלא בטרם הסתיימה תקופת עונשו ומנכה שליש מעונשו תוך כוונה לאפשר לו להתחיל חייו מחדש.

כאמור בית המשפט מוחל לעברייני על עונשו תוך התחשבות בעברו, ונסיבותיו האישיות. מאידך בבואו לבחון עניינו של החייב אשר כישלונו הכלכלי הביאו לחוסר כול, המשול לגיהנום עלי אדמות במלוא מובן המילה, תוך שהוא מתמודד עם נושים, גובים ובעלי חוב שאינם חוסכים בהפעלת לחץ על החייב וגורמים לפגיעה כלכלית ומנטאלית קשה, בו ובבני משפחתו וכן פגיעה קשה בשמו הטוב. לצערי נסיבות מיוחדות אלה אינן באות לידי ביטוי ובית המשפט אינו מביאן בשיקוליו. חייב שבוחר לפשוט רגל הוא חייב שעולמו התמוטט עליו וקלו כל הקיצין לשיקומו. חייב כזה לא בוחר לפשוט רגל בגלל קנסות בגובה של 2000 ₪ וגם לא בגובה של 20,000 ₪, כך שהבעת חשש מצד בית המשפט, שמה חייבים יבחרו בדרך פשיטת רגל בכדי להשתמט מתשלום קנסות, לדעתי אינו צודק ואם תשמע דעתי הייתי מבקשו לדון שוב בסוגיה.

בלא ספק מצבו של החייב פושט הרגל שכשל בתום לב, עשוי להוות סייג מספק אשר די בו בכדי למחול לחייב ולוותר לו על תשלום הקנס.

לצערי, פירש בית המשפט את מקרה סינואני על פי הכלל בלא שהביא בחשבון את הסייג כאמור, אשר בעטיו ראוי למחול לחייב פושט הרגל שהופטר, לוותר על הקנס ולהביא בכך להחלטה צודקת יותר בנסיבות המקרה.

אם תמצא לומר, כי הסייג שבגיניו ראוי לוותר על החוב אינו מתקיים וכי אין לוותר לחייב ולמחול לו על חוב קנס החנייה, מדוע ליתן לרשות יתרון יוצא דופן המאפשר לה כאמור, להגיש תביעתה מבלי להכפיפה לפקודה, במחיר המשך סבלו של החייב ובמחיר עלויות נוספות למערכת המשפט על חשבון הציבור כאמור.

¹⁴ עא 5735/09 עריית טבריה נ' אבנר סינואני פסקה 5 עמ' 6 בנבו.
¹⁵ עא 5735/09 עריית טבריה נ' אבנר סינואני פסקה 7 עמ' 6 בנבו.

גביית חוב לאחר קבלת הפטר – תחשב להעדפת נושה

בספרו קובע כבוד הנשיא¹⁶ כי "המדינה תוכל להגיש תביעת חוב ותהא זכאית לקבל דיבידנד ככל נושה אחר, אך אם נקבע בגזר הדין מאסר בשל אי תשלום הקנס, לא יהא ניתן להפעילו, שכן קבלת תשלום מהחייב תיחשב להעדפת נושה". לדעתי קביעתו זו סותרת את הלכת סינואני :

הרישא של המשפט מלמדנו, כי רשאית המדינה להגיש תביעתה ככול נושה אחר. כלומר כבוד הנשיא משווה את זכותה דיונית של המדינה בתיק הפש"ר לזכותו של כל נושה אחר בתיק. מכאן ברור כי משלא הגישה המדינה (או הרשות) תביעתה, בחרה לוותר על זכותה. משוויתרה המדינה על זכותה אינה יכולה לשוב ולדרשה, ומכאן אין לאפשר לרשות לפעול נגד חייב לאחר מתן הפטר ובשל ויתורה על זכותה כאמור.

מנגד הסיפא של המשפט מלמדנו כי חייב לא יירצה מאסר בפועל בשל קנס שלא שילם. ימי המאסר כנגד אי תשלום הקנס שקולים לתשלום, ואם יופעל המאסר, דינו כתשלום הקנס. כבוד הנשיא קובע שתשלום בדרך ריצויי מאסר, יחשב כהעדפת נושים. מכאן שאף תשלום קנס ממש, גם הוא יחשב כהעדפת נושים. לכן ניתן לומר כי גבית החוב ע"י הרשות בדרך הלכת סינואני היא העדפת נושים, אלא אם התקבלה הסכמת רוב הנושים. הסכמה כזו יכול שתינתן רק בהליך תקין, לפיו תוגש תביעת חוב הקנס במועד בכפוף לקביעה כאמור כי קנס הוא חוב בדין קדימה או חוב תקף חרף הפטר.

הנימוקים לתיקון הלכת סינואני

לצורך הדיון, אניח מקרה בו תבחר הרשות להגיש תביעתה במסגרת תביעות החוב כחוק. במקרה כזה עשוי התשלום להתקבל במלאו, שכן 2000 ₪ (סכום החוב לעריית טבריה) הוא סכום זניח אותו יש לשאר כי תקבל הרשות בלא התנגדות שאר הנושים. נהפוך הוא, יתכן כי יעדיפו לאפשר לרשות לקבל את התשלום בזכות קדימה ובלבד שזו תצביע בעד הסדר החוב בכפוף לקבלת התשלום. במקרה בזה, אין בפנינו מקרה העדפת נושים שכן הסכימו הנושים לתנאי כאמור. במצב זה זכות הרשות לעולם לא תפגע שכן את יתרת התשלום באם לא נגבתה במסגרת ההליך, תוכל לגבות מהחייב לאחר שיופטר שכן חוב זה תקף חרף ההפטר כאמור לעיל.

הטלת חובת הגשת תביעת חוב על הרשות כיתר בעלי החוב, תתרום רבות להליך במספר היבטים :

1. החלת החוק באופן שוויוני כלפי כל הנושים לרבות הרשות, יתרום להליך פרוצדוראלי שוויוני.
2. כיבוד שלטון החוק כשווה בין שווים יאלץ את הרשות לקיים את החוק שהיא עצמה דורשת כלפי צדדים נוגדים לה. - נאה דורש נאה מקיים.
3. נתינת רשות להגיש תביעה שלא כיתר הנושים, מתפרשת כהעדפת נושים שהוכשרה ע"י הפסיקה.
4. שקיפות ומידע ברור על היקף חובות החייב. חובות שאינם בני הפטר יובאו בחשבון כבר בתחילת ההליך באופן ברור וידוע מראש.
5. סיכוי טוב יותר לגביית חוב שאינו בר הפטר כולו, כבר במסגרת הסדר ואף קודם לקבלת הפטר.
6. חיסכון ויעילות המערכת המשפטית בשל טיפול אחד בודד במסגרת הליך הפש"ר ללא צורך לחזור ולפעול להמשך גבייה.
7. אילוץ הרשות לפעול על פי חוק תוך חיסכון ויעילות בשימוש במשאבים הנדרשים והפניית היתרה הנחסכת למטרות אחרות לטובת הציבור.
8. הפטר יותנה בין השאר בתשלום חובות בגין קנסות חניה וקנסות עונשיים אחרים המגיעים לרשות ולמדינה, יאלצה להגיש את תביעתה במועד, ולא, תימחק תביעתה וימחל החוב בדין.

¹⁶ ראו לוין, דרוניס, עמ' 120 פסקה שניה.

